

RENSKE DE GROOT

Education is not filling a bucket but lighting a fire

William B. Yeats

Het is een opwindende tijd om als docent beeldende vorming in een museum te werken. Kunst en cultuureducatie staan hoog op de politieke agenda. Er wordt een steeds groter beroep op culturele instellingen gedaan om cultureel erfgoed in te zetten voor het bevorderen van sociale cohesie. Culturele instellingen worden in toenemende mate afgerekend op hun maatschappelijke relevantie.

Het is geen geheim dat jongeren het bezoek aan musea niet zien als iets dat hoog scoort op de lijst van 'coole dingen' om te doen. Toch houden zich meer jongeren met cultuur bezig dan ooit tevoren. Er is dus geen sprake van een gebrek aan interesse voor kunst bij deze doelgroep. Onderzoek wijst uit dat musea niet zijn ingesteld op jongeren. Sommigen stellen zelfs dat we hen actief buitensluiten.

Het werk van educatieafdelingen in musea is een belangrijke route waardoor jongeren kennis kunnen maken met musea, als deelnemers of publiek. In hun boek 'Het gedroomde museum' stellen Nespoli en Odding terecht: 'Cultuurparticipatie is groter dan ooit. Het is alleen een andere cultuur. Een straatcultuur waar de conservatieve hoeder van het erfgoed geen greep op heeft en de waarde niet begrijpt... een cultuur waarin tieners hiphop iets voor ouwe lullen vinden'.¹ Terwijl een Brits onderzoek uitwijst dat in Groot Brittannië meer mensen deel nemen aan culturele activiteiten dan er

stemmen, stagneert het Europese museumbezoek.

Het is dus essentieel dat er actieve stappen worden ondernomen om jongeren te betrekken bij musea. Alleen zo kunnen we hen de kans geven zich te ontwikkelen tot de bezoekers, deelnemers en creatieve leiders van de toekomst. Als we hen nu buitensluiten waarom zouden ze dan als volwassenen geïnteresseerd zijn?

'Het Museum' bestaat niet en heeft ook nooit bestaan²

Halsstarrig vasthouden aan het idee van 'Het Museum' doet geen recht aan de grote variëteit aan vormen waarin een museum zich nu en in de toekomst kan manifesteren. Musea kunnen zich in hun publieksbeleid en personeelsbezetting niet langer beperken tot een kleine groep gelijkgestemden. Musea moeten zichzelf opnieuw uitvinden en werkelijk contact maken met de veelkleurige hedendaagse samenleving. Het organiseren van een museumnacht per jaar en vervolgens weer terugkeren naar de orde van de dag is niet de oplossing. Musea doen zichzelf te kort als ze blijven vasthouden aan versleten formules om oude successen te herhalen.

Niet zelden gaat het bij een eerste kennismaking al mis

Velen van ons herinneren zich wel een bezoek aan een museum dat voornamelijk bestond uit een rondleiding waarbij een 'pratend hoofd' een stortvloed van feiten over de groep uitstrooide. Als een rondleider een vraag stelt hoopt hij op 'het juiste antwoord', voor een onverwacht antwoord of afwijkend inzicht is weinig ruimte. Het voornaamste dat veel mensen zich herinneren van een dergelijk bezoek is een gevoel van uitputting vanwege de gedetailleerde uiteenzettingen van de gids. Deze gids leek hiermee vooral de enorme bedragen te verantwoorden die het museum voor de werken had uitgegeven.

Het zou goed zijn als musea zouden stoppen in de eerste plaats mensen iets te willen leren. Ze moeten eerst zelf leren bezoekers en jongeren in het bijzonder te stimuleren zelf betekenis te geven aan de objecten in het museum en hun eigen verhalen te maken³. Museum objecten zijn dragers van vele betekenissen en persoonlijke verhalen⁴.

Ook voormalig museumdirecteur Julian Spalding schetst in zijn ‘Poetic Museum’ het potentieel van te vertellen verhalen in musea: ‘museums have barely begun to realise their potential as storytellers and communicators’.⁵ Het zou in musea niet moeten gaan om dat Ene Verhaal dat het museale object reduceert tot een overdrager van een enkelvoudige boodschap: de kracht van museale objecten kan veel effectiever worden ingezet als er ruimte wordt geboden aan een veelheid aan betekenissen. Het zou niet uitsluitend de conservator moeten zijn die bepaalt hoe je een werk dient te interpreteren. Dat kan de bezoeker heel goed zelf. Musea doen er goed aan om vormen te ontwikkelen om dat proces van betekenisgeving te faciliteren.

In de traditionele museumeducatie ligt de nadruk nog vaak op het (vergeefs) willen overdragen van kennis in plaats van jongeren te stimuleren deze kennis zelf op te doen. Als musea zich ontwikkelen van informatieverstrekkers naar plaatsen waar bezoekers zelf betekenis kunnen geven aan beeldcultuur, kunnen ze hun publiek op nieuwe manieren bereiken.

Sinds 2005 ben ik verantwoordelijk voor de educatieafdeling van Foam, Fotografiemuseum Amsterdam. Met de educatieve afdeling van Foam grijpen we deze kansen aan en ontwikkelen stap voor stap nieuwe vormen van kunsteducatie, waarbij er nadrukkelijk plaats is voor participatie en betekenisgeving van jongeren. Bij alle educatieve programma’s staan niet de ideeën van de tentoonstellers of fotografen centraal, maar worden deelnemers gestimuleerd om zelf betekenis te geven aan beeldcultuur.

Een voorbeeld van zo’n project is: ‘What’s your story?’. Door jongeren uit te nodigen hun eigen verhaal bij een foto te vertellen, brengt de educatieafdeling een meerstemmigheid in het museum. De verschillende verhalen en interpretaties van jongeren worden opgenomen op een ipod en samen met de geïnterpreteerde werken op de website gepresenteerd.⁶ Bij elkaar vormen ze een unieke virtuele rondleiding vol grappige, ontroerende of provocerende verhalen. De verhalen zijn niet alleen waardevol voor de makers. De interpretaties van Clyde (10) of van Naïma (16) verrijken de ervaring van de

museumbezoeker, die het werk op nieuwe manieren kan ervaren en eventueel zijn eigen ervaringen kan toevoegen.

Het integreren van meerstemmigheid in het museum democratiseert het proces van betekenisgeving. Het prikkelt zowel de deelnemende jongeren als de museumbezoekers te delen in de opwinding van goed kijken en kritisch denken. Het geeft jongeren zelfvertrouwen om hun opgedane kennis en inzichten op creatieve wijze in te zetten. Het educatieve project: ‘What’s your story?’ in Foam is een eerste stap op weg naar een museum waarin er volop ruimte is voor de participatie van bezoekers.⁷

Een tweede project waarmee Foam participatie van jongeren in de praktijk brengt is Foam_Lab: een intensief werkervaringprogramma waarbij jongeren in teamverband een jaar lang meedraaien in het team van Foam en zelf evenementen bedenken en uitvoeren voor hun leeftijdsgenoten. Foam_Lab heeft werkelijk invloed op de gang van zaken in het museum. Foam_Lab leert samenwerkingverbanden aan te gaan, evenementen vorm te geven, te programmeren en in de markt te zetten. Zo bouwen jongeren aan een breed cultureel netwerk en doen ze waardevolle praktijkervaring op.

In dit project snijdt het mes aan twee kanten. Niet alleen de Foam_Lab deelnemers worden beter van dit traject, ook Foam als instelling is gebaat bij de participatie van deze jongeren. Foam_Lab verrijkt de organisatie met nieuwe inzichten en onorthodoxe invalshoeken en ideeën. Doordat het Foam_Lab-team bestaat uit deelnemers met heel verschillende achtergronden, worden zowel de deelnemers als Foam gestimuleerd de activiteiten van het museum op een nieuwe manier te bekijken. Hiermee zijn ze voor Foam ook écht van toegevoegde waarde geweest. Met de Foam_lab-activiteiten heeft Foam ook een aantal nieuwe publieksgroepen aan zich weten te binden.⁸ Met Foam_Lab stimuleert Foam de doorstroom van een jonge en cultureel diverse groep Amsterdamse jongeren naar het personeelsbestand van musea en de culturele industrie. Je kunt tenslotte sex hebben vanaf je 16e en je kan stemmen op je 18e , maar het lijkt erop dat je de middelbare leeftijd bereikt moet hebben, dat je hoger

opgeleid, wit en een vrouw moet zijn voordat je een carrière in een museum kan opstarten. Dus we moeten nu iets doen aan de eenzijdigheid van de personele bezetting van musea en haar bezoekers.

Het opbouwen van betekenisvolle relaties met jongeren van verschillende achtergronden is een van de belangrijke stappen om de toekomst van musea veilig te stellen. Werken met jongeren reikt het museum frisse ideeën en definities aan over wat cultuur is. Een museum dat zijn publiek serieus neemt gaat ermee in dialoog. Het stelt vragen waarvan de antwoorden niet zijn voorgeprogrammeerd. Zo wordt een museum een plek waar het niet alleen gaat om overdracht, maar is er ruimte voor het publiek om van mening te verschillen, te discussiëren en om zelfstandig te denken.

Ik heb het geluk gehad om tijdens mijn opleiding in contact te komen met inspirerende docenten die zich niet beperkten tot het ‘vullen van de emmer’ maar in mij het vuur van nieuwsgierigheid steeds verder aanwakkerden. Ze daagden mij uit verder te kijken en zelf meer te ontdekken. Ik wens het iedere jongere toe om inspirerende personen en musea tegen te komen om hen te helpen hun eigen talenten te ontdekken en verder te ontplooien.

- 1 Nespoli, Tiziana en Odding, Arnoud (2004) ‘Het gedroomde museum’, O dubbel D Den Haag
- 2 Zie bv. Pomian, Krysztod (1987) ‘De oorsprong van het museum’ De Voorstad, Heerlen en Macgregor, Arthur of Impey, Olivers eds. (1985) ‘The Origins of Museums, The cabinet of curiosities in sixteenth-and seventeenth century-Europe’ Clarendon Press Oxford
- 3 Zie bv. Falk, John H. en Dierking, Lynn D. (2000) ‘Learning from Museums’ Altamira Press Walnut Creek.
- 4 Zie bv. Pearce, Susan M. ed (1994) ‘Interpreting objects and collections’ Routledge, London en New York en Hall, Stuart ed (1997) Representation Cultural Representations and Signifying Practices
- 5 Spalding, Julian (2002) ‘The Poetic Museum, Reviving Historic collections’ Prestel-Verlag, Munich
- 6 www.whatsyourstory.nu, kijk bij beeldverhalen
- 7 ‘Hacking MOMA’ van het Marymount Manhattan College in New York vormde hiervoor een belangrijke inspiratiebron. De studenten maakte een serie podcasts met grappige en soms ironische alternatieve besprekingen van werken in MOMA, Museum of Modern Art in New York. De manier waarop docenten in dit project hun studenten enthousiasmeerden is een groot voorbeeld voor mij.
- 8 www.foamlab.nl, voor een impressie van de activiteiten van de deelnemers.